

Ewa Krzaklewska

Marzena Ples

Uniwersytet Jagielloński

PRACOWNIK MŁODZIEŻOWY W DOBIE NOWYCH TECHNOLOGII – WPŁYW INTERNETU NA PRACĘ Z MŁODZIEŻĄ

Abstract

A youth worker in the era of new technology – the impact of the Internet on youth work

This article discusses ways of working with young people in the New Media era. The extensive usage of internet by young people impacts as well the youth work practice. Basing on the qualitative interviews with youth workers, and focus groups with young people, we present opinions of youth workers on the influence of new technologies on their work. After defining the term “youth worker” as used in Poland, the article describes the Internet usage of young people. The results reveal the ambivalent evaluation of the usage of new technologies in youth work – youth workers indicate many advantages but also negative sides of extensive usage of new media. As some respondents suggest, the new role of youth work today would be to anchor young people – who are so strongly embedded in the virtual life – in reality.

Key words: youth work, youth worker, technology, Internet, youth

Wprowadzenie

Praca z młodzieżą obecnie zmienia się niezwykle dynamicznie, przede wszystkim dlatego, że zmieniają się młodzi ludzie oraz świat, w którym żyją. Kluczowym czynnikiem, który wpłynął na przeobrażenie się stylu życia młodzieży, relacji między młodymi ludźmi, a także między młodzieżą i dorosłymi jest powszechny dostęp do Internetu oraz jego intensywne wykorzystywanie przez młodzież. Nie wszyscy pracownicy młodzieżowi – ci którzy pracują z młodzieżą w ramach organizacji czy projektów – nadążają za nowymi trendami, wielu nie ma wystarczająco rozwiniętych kompetencji cyfrowych lub po prostu obawia się wykorzystywania nowych technologii w pracy z młodzieżą.

Artykuł prezentuje opinie pracowników młodzieżowych na temat wpływu wykorzystywania nowych technologii przez młodych ludzi na ich pracę. Jak wykorzystywać nowe technologie w pracy z młodzieżą? Jak zachęcać młodych ludzi do bycia aktywnymi członkami organizacji pozarządowych? Czy dzięki nowym technologiom możemy skuteczniej zaangażować młodych ludzi w projekty społeczne i zachęcać ich do

realizacji własnych inicjatyw? Czy kompetencje cyfrowe są potrzebne pracownikowi młodzieżowemu?

W pierwszej części artykułu zdefiniujemy pojęcie „pracownik młodzieżowy”, ponieważ w Polsce nie jest ono często używane i pozostaje niejasne. Następnie przyjrzymy się kwestii korzystania przez młodych ludzi z nowych technologii oraz ich wpływowi na działalność pracowników młodzieżowych. W głównej części artykułu przedstawimy wyniki badań własnych przeprowadzonych w ramach projektu „ABC of Youth Work” finansowanego z programu Erasmus+ z pracownikami młodzieżowymi oraz młodymi ludźmi, będącymi członkami organizacji młodzieżowych z Polski, Słowenii, Niemiec i Włoch, dotyczących wpływu nowych mediów na pracę z młodzieżą.

Kim jest pracownik młodzieżowy?

Pracownik młodzieżowy to osoba, która pracuje z młodzieżą metodami edukacji pozaformalnej. Praca ta często odbywa się poza instytucjami edukacji formalnej (placówkami oświatowymi, szkołami, sformalizowanymi ośrodkami pracy pozaszkolnej). Głównym założeniem tego nurtu pracy z młodzieżą (ang. *youth work*) jest przede wszystkim dobrowolne uczestnictwo młodych ludzi w aktywnościach. Praca ta odbywa się w miejscach, gdzie przebywa młodzież, a pracownik młodzieżowy oraz młodzież to partnerzy w procesie uczenia się¹. Najczęściej działania prowadzone są

przez organizacje pozarządowe i instytucje, nastawione na aktywizujące formy pracy, gdzie młodzież z podmiotu oddziaływań staje się sama podmiotem aktywnych działań, ponosi odpowiedzialność: za swoje działania, za ich organizację dla siebie i swoich rówieśników, a rolą nauczyciela/wychowawcy/opiekuna jest byciem „starszym bratem” i wskazywanie możliwości, animowanie działań, ale nie zastępowanie młodzieży w ich aktywności (Matyjaszczyk 2014: 10).

Zadaniem pracownika młodzieżowego jest zatem przede wszystkim wydobyć potencjału z młodych ludzi, zachęcać ich do aktywnego uczestnictwa w życiu społecznym, realizacji własnych inicjatyw i pomysłów, rozwijania różnych kompetencji i w ten sposób przygotowanie ich do życia w społeczeństwie obywatelskim, przy pełnym korzystaniu ze swoich praw i obowiązków z tym związanych.

W niektórych państwach Unii Europejskiej pracownik młodzieżowy to oficjalnie uznany zawód, do którego wykonywania wymagane jest posiadanie odpowiednich kwalifikacji. Istnieją nawet kierunki studiów przygotowujące pracowników młodzieżowych do wykonywania tego zawodu (np. w Wielkiej Brytanii, Estonii). W innych krajach nie jest on jeszcze wpisany na listę zawodów i nie jest rozpoznawalny. W Polsce pracownik młodzieżowy często jest mylony z osobą, która organizuje spędzanie czasu

¹ Zob. *Youth – Supporting Youth Actions in Europe*; https://ec.europa.eu/youth/policy/implementation/work_en – portal Komisji Europejskiej poświęcony pracy z młodzieżą.

wolnego, bez uwzględnienia aspektu edukacyjnego, albo utożsamiany z pedagogiem lub pracownikiem socjalnym. Nie są to jednak pojęcia tożsame, mimo że pewne aspekty pracy przedstawiciele wszystkich trzech grup zawodowych się pokrywają. Ważnym wnioskiem ekspertyzy „Pracownik młodzieżowy w Polsce”, sporządzonej na zlecenie Ministerstwa Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej Departamentu Pożytku Publicznego z inicjatywy Zespołu do spraw Polityki na rzecz Młodzieży Rady Działalności Pożytku Publicznego, była potrzeba uznania pracownika młodzieżowego za osobny zawód (Matyjaszczyk 2014: 63).

W rezultacie presji ze strony środowiska organizacji młodzieżowych i na podstawie wspomnianej wyżej analizy „pracownik młodzieżowy” został wpisany na listę zawodów jako „Animator czasu wolnego młodzieży (pracownik młodzieżowy)”. Jego opis jest następujący:

Wspiera, inicjuje i organizuje zajęcia w czasie wolnym dla młodzieży zagrożonej uzależnieniami, przestępczością, agresją, prostytucją, pozbawionej opieki przez rodziców; prowadzi warsztaty i zajęcia w świetlicach środowiskowych, w klubach, w placówkach edukacji pozaszkolnej i nieformalnej oraz na ulicach; współpracuje ze szkołą i społecznościami lokalnymi; organizuje pomoc i wsparcie przez służby socjalne i placówki opieki zdrowotnej (Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej 2017).

Mimo iż lista zadań pracownika młodzieżowego jest długa i różnorodna – wychodząca poza prostą organizację zajęć dla młodzieży w celu „zabicia nudy” – pozostawiono pierwszy człon nazwy nienawiązujący do zadań edukacyjnych pracownika młodzieżowego, a przecież jego zadania obejmują według listy ministerialnej choćby kwestie związane na przykład z przeciwdziałaniem wykluczeniom społecznym, udzielanie wsparcia emocjonalnego czy nawet organizację działań z zakresu polityki młodzieżowej.

Trudności sprawia tłumaczenie na język polski terminu *youth work*. Nie jest ono tożsame z bezpośrednim tłumaczeniem „praca z młodzieżą”, które można spotkać w dokumentach dotyczących polityk młodzieżowych (Krzaklewska 2017). W Polsce istnieje wiele zawodów, których przedstawiciele wykonują pracę z młodzieżą, pokrywają się one jednak jedynie częściowo z rolą i zadaniami pracownika młodzieżowego. Brakuje pojęcia, które oddawałoby znaczenie angielskiego *youth work*. Termin „praca z młodzieżą” poza edukacją formalną nie w pełni oddaje charakter pracy pracownika młodzieżowego.

W tym artykule będziemy używać pojęcia „praca z młodzieżą”, powołując się na dokumenty Komisji Europejskiej. Praca z młodzieżą jest dobrowolna i ma na celu indywidualny oraz społeczny rozwój młodego człowieka (European Commission 2014). W Polsce oprócz powyższego celu pracy z młodzieżą podkreśla się także drugi aspekt: społeczno-terapeutyczny i integracyjny (Krzaklewska 2017). Wiele organizacji i instytucji zorientowanych na pracę z młodzieżą oprócz aktywności i możliwości rozwoju zainteresowań koncentruje się też na wsparciu psychologicznym młodych ludzi. Często współpracują one bezpośrednio ze szkołami i aktywnie wspierają również edukację formalną. Z kolei istnieje wiele organizacji młodzieżowych, organizacji pozarządowych, klubów, świetlic oraz inicjatyw oddolnych realizujących założenia pracy z młodzieżą.

W ostatnich latach znaczenie pracy z młodzieżą poza edukacją formalną w Europie wzrasta głównie dzięki programom edukacyjnym i grantowym w pełni poświęconym tym aktywnościom, takim jak Erasmus + Młodzież (w latach 2007–2013 Młodzież w działaniu) Komisji Europejskiej czy też działalność European Youth Foundation Rady Europy. Obserwuje się wpływy tak zwanej edukacji pozaformalnej, której reprezentantami są pracownicy młodzieżowi, na edukację formalną. Edukatorzy z różnych instytucji zaczynają czerpać coraz częściej z założeń edukacji pozaformalnej, przede wszystkim z metodologii zakładającej uczenie się poprzez doświadczenie oraz stawianie indywidualnych celów nauczania.

Młodzież a nowe technologie²

Dzisiejsza młodzież nazywana jest pokoleniem cyfrowym lub pokoleniem sieciowym. Większość młodych ludzi w Europie ma dostęp do Internetu i intensywnie z niego korzysta. W 2014 roku już 92% młodych ludzi w wieku od 15 do 24 lat w Unii Europejskiej korzystało codziennie z Internetu. W grupie wiekowej 25–39 lat odsetek ten wynosił 80%, a wśród osób w wieku 40–54 lata – 65% (European Commission 2014a). Badania w poszczególnych krajach potwierdzają ten trend, na przykład w Niemczech 99% młodych ludzi ma dostęp do Internetu i średnio korzysta z niego 18,4 godziny tygodniowo (Albert, Hurrelmann, Quenzel 2015). Co więcej, większość z nich korzysta z Internetu za pomocą telefonu komórkowego, co sprawia, że mają do niego nieograniczony dostęp w każdym miejscu (Lange, Osiecki 2014).

Internet stał się powszechnym narzędziem nie tylko do zdobywania wiedzy, lecz także do komunikacji i rozrywki. Większość młodych ludzi należy również do serwisów społecznościowych. W grupie wiekowej 15–24 lata codziennie korzysta z nich aż 75% młodych (91% co najmniej raz w tygodniu) oraz połowa osób w wieku 25–39 (73% co najmniej raz w tygodniu) (European Commission 2014a). Nowe technologie zmieniają sposoby tworzenia się więzi społecznych – szeroki dostęp do Internetu, do informacji, możliwość komunikacji z młodymi ludźmi z całego świata sprawiają, że młodzi ludzie balansują pomiędzy społecznościami globalnymi a lokalnymi (Sefton-Green 2004: 2), a także społecznościami offline i online (Lehdonvirta, Räsänen 2010). Podczas gdy nadal są oni mocno osadzeni w społecznościach lokalnych (takich jak szkoła czy rodzina), mają także nieograniczony dostęp do globalnych społeczności i międzynarodowych sieci poprzez Internet. Kolejna istotna zmiana dotyczy edukacji i procesu uczenia się: technologia wpływa na sposób, w jaki dzieci postrzegają i odnoszą się do nauczycieli lub innych źródeł wiedzy, gdyż dostęp do wiedzy jest obecnie nieograniczony i łatwo dostępny w cyberprzestrzeni (Lehdonvirta, Räsänen 2010).

² Ta część tekstu opiera się na raporcie *desk research* przygotowanym w ramach projektu, zob. Krzaklewska, Ples 2017.

Dan Tapscott w swojej książce *Growing up Digital...* Pokolenie Internetu przeciwstawił Pokoleniu Telewizyjnemu (Tapscott 2009). Jego wizja wpływu Internetu na styl życia młodych ludzi traktuje Internet jako interaktywną przestrzeń, która pozwala na budowanie społeczności czy też wspólnot oraz na wyrażanie siebie. Autor uważa, że młodzi ludzie dzięki Internetowi tworzą wspólnoty w nowy, bardziej otwarty, egalitarny i demokratyczny sposób. Poza tym angażują się w uczenie się poprzez zabawę – zdobywanie wiedzy jest „nieliniowe”, co więcej – skoncentrowane na uczącym się i interaktywne. Młodzi ludzie mają dzisiaj potrzebę posiadania umiejętności pozwalających na poruszanie się po Internecie i świecie online – te umiejętności nazywane są umiejętnościami cyfrowymi. Co więcej, aktywność w Internecie wpływa pozytywnie na kształtowanie się tożsamości młodych ludzi oraz ich poczucie własnej wartości (Tapscott 2009).

Opisana powyżej wizja jest bardzo optymistyczna i podkreśla pozytywne skutki intensywnego korzystania z Internetu – młodzi ludzie postrzegani są jako aktywni, upodmiotowieni, a Internet jako wolna i równościowa przestrzeń. Jak pokazują inne badania, młodzi ludzie są często jedynie biernymi odbiorcami informacji, które znajdują w sieci, a ich korzystanie z Internetu charakteryzuje się „banalnością” (Buckingham, Willett 2013: 10). Trwa również dyskusja na temat roli młodych ludzi w Internecie i coraz częściej słyszy się, że młodzi ludzie są raczej pasywnymi odbiorcami Internetu, klientami, a nie aktywnymi jego współtwórcami. Ponadto badania wskazują na negatywny wpływ Internetu na relacje społeczne oraz zdrowie psychiczne: młodzi ludzie, którzy dużo czasu spędzają na korzystaniu z Internetu, w znacznym stopniu stają się wyobcowani, mają mniej przyjaciół, czują się bardziej samotni i częściej cierpią z powodu depresji (Spitzer 2013). Inne negatywne zjawiska związane z korzystaniem z mediów cyfrowych to uzależnienie od Internetu i cyberprzemoc.

Rola pracownika młodzieżowego w erze cyfrowej

Pracownicy młodzieżowi zdają sobie sprawę, że istnieje potrzeba włączania nowych technologii i mediów cyfrowych do swojej pracy, ale często nie wiedzą, w jaki sposób to robić (Connolly 2017). Pojęcie „cyfrowa praca z młodzieżą” (ang. *Digital youth work*) zyskuje coraz większą popularność, szczególnie w krajach Europy Zachodniej, gdzie prowadzi się badania na ten temat. „Cyfrowa praca z młodzieżą” – rozumiana szeroko – to łączenie możliwości komunikacji poprzez media społecznościowe i społeczności internetowe z dostosowaniem ich do indywidualnych potrzeb młodzieży, z bezpośrednim wsparciem młodzieży offline, czyli w kontakcie personalnym. Cyfrowa praca z młodzieżą może obejmować samo wykorzystanie technologii czy urządzeń, które pozwolą młodzieży realizować się lub rozwijać swoje zainteresowania czy pasje. Jej celem jest rozwój kompetencji cyfrowych, ale może także uczyć kreować swój wizerunek w sieci czy sposobu poruszania się w niej. Cyfrowa praca z młodzieżą to nie rewolucja w pracy z młodzieżą – to przede wszystkim w dalszym ciągu wsparcie młodych ludzi, tak jak to

miało miejsce w tradycyjnej pracy z młodzieżą, ale dzisiaj z wykorzystaniem nowych technologii (Cohlmeyer 2014).

W Unii Europejskiej coraz częściej podejmuje się dyskusję na temat kompetencji, jakie powinien posiadać pracownik młodzieżowy, w sytuacji gdy nowe technologie niejako wdzierają się w pracę z młodzieżą. Podejmuje się próbę odpowiedzi na pytanie, jaką wiedzę, umiejętności i postawami powinien charakteryzować się pracownik młodzieżowy, aby był on w stanie efektywnie wydobywać z młodych ludzi ich potencjał oraz zachęcać ich do ciągłego rozwoju. Ciekawym przykładem jest publikacja, będąca rezultatem projektu Youth Work Mobile 2.0, którego celem było stworzenie ram szkoleń zawodowych dla pracowników młodzieżowych, którzy podkreślają coraz większe znaczenie korzystania ze smartfonów i mediów społecznościowych przez młodych ludzi. Raport ten sugeruje, iż wykorzystanie technologii może stać się doskonałym narzędziem w pracy z młodzieżą, które ułatwi dialog między pracownikami młodzieżowymi a uczestnikami ich działań oraz zwiększy zaangażowanie młodych ludzi w te aktywności. Pracownicy młodzieżowi powinni być świadomi potencjalnych niebezpieczeństw i negatywnych skutków korzystania z technologii mobilnych, natomiast ważne jest także pozytywne nastawienie do samych technologii. Pomoże im to lepiej zrozumieć świat młodych ludzi i wchodzić z nimi w relacje (Siemer 2015).

Autorzy publikacji zidentyfikowali trzy grupy kompetencji niezbędnych pracownikom młodzieżowym w kontekście wykorzystywania mediów cyfrowych. Pierwsza z nich dotyczy bezpośredniej komunikacji i pracy z młodymi ludźmi. Na kompetencje te składają się umiejętności interakcji online, budowania relacji z młodymi ludźmi w sieci, korzystania z mediów społecznościowych, urządzeń mobilnych i aplikacji w bezpośredniej pracy z młodzieżą. Druga grupa dotyczy wykorzystywania nowych mediów w pracy w danej organizacji, instytucji i obejmuje między innymi kompetencje konieczne do korzystania z mediów społecznościowych i urządzeń mobilnych, budowania sieci kontaktów oraz reprezentowania organizacji, przestrzegania zasad panujących w organizacji podczas korzystania z mediów społecznościowych i urządzeń mobilnych. Trzecia grupa obejmuje kompetencje dotyczące problematyki prawnej i problemów etycznych związanych z wykorzystaniem mediów społecznościowych i urządzeń mobilnych w pracy z młodzieżą (Siemer 2015: 5).

Pracownicy młodzieżowi powinni nie tylko zdobywać wiedzę na temat nowych narzędzi i technologii, mediów społecznościowych, netykiety (zasad i norm zachowania w sieci) i różnych form przemocy w cyberprzestrzeni. Ważnym elementem jest refleksja i praca nad własną postawą wobec nowych technologii. Istotna jest otwartość na nowe sposoby komunikowania się, ponieważ bez zrozumienia podstawowych zasad ich działania pracownicy nie będą w stanie dotrzeć do młodych ludzi i komunikować się z nimi w sposób satysfakcjonujący.

Metodologia badań własnych

Badania przeprowadzono w ramach projektu „ABC of Youth Work” realizowanego w partnerstwie strategicznym Uniwersytetu Jagiellońskiego (Polska) z organizacjami *non profit* pracującymi z młodzieżą: Socjalna Akademia (Słowenia), Starkmacher (Niemcy) i Media, Educazione, Comunita (Włochy). Projekt finansowany jest z programu Erasmus+ Młodzież, Akcja 2. Ma on na celu podniesienie jakości pracy z młodzieżą przede wszystkim w zakresie dostosowywania się pracowników młodzieżowych do zmian, jakie zachodzą we współczesnym świecie i ewoluujących sposobów pracy z młodzieżą z zastosowaniem nowej technologii, wypracowania metodologii, które będą służyć zachęcaniu młodych ludzi do aktywnego uczestnictwa w organizacjach młodzieżowych oraz do trwałego i pełnego w nie zaangażowania. We wszystkich krajach organizacji partnerskich, od stycznia do lipca 2017 roku, zostały przeprowadzone 32 wywiady z pracownikami młodzieżowymi oraz osiem zogniskowanych wywiadów grupowych z młodymi ludźmi – członkami organizacji młodzieżowych, wolontariuszami, harcerzami, aktywistami, uczestnikami projektów młodzieżowych.

Celem badań było zidentyfikowanie procesów, które pozytywnie wpływają na decyzję przyłączania się młodych ludzi do organizacji oraz ich uczestnictwa w aktywnościach przez nie proponowanych. Chciałyśmy się również dowiedzieć, jakie są obecnie sposoby pracy z młodymi ludźmi, co sprawia, że młodzież angażuje się w działalność organizacji i w jaki sposób można ją do tego motywować. Ważnym wątkiem były nowe technologie i ich wpływ na pracę z młodzieżą. Wnioski z tej części badania zaprezentujemy w dalszej części artykułu.

Wpływ Internetu na pracę z młodzieżą w oczach pracowników młodzieżowych

W odpowiedziach badanych pracowników młodzieżowych można było zauważyć ambiwalentną ocenę Internetu i nowych mediów. Widzą oni potencjał, jaki wynika z ich wykorzystywania, ale też są świadomi licznych niebezpieczeństw. Jednym z nich jest negatywny wpływ na relacje międzyludzkie:

Technologia została stworzona, aby ułatwić nam życie, ale nie do końca tak jest. Facebook został stworzony, aby wzbogacić nasze kontakty personalne..., ale tak nie jest (Pracownik młodzieżowy, 33 lata, Słowenia).

Pracownicy młodzieżowi podkreślali wpływ Internetu na życie młodych ludzi. Ich aktywne zaangażowanie w media cyfrowe to nie sporadyczne działania, młodzi ludzie – według nich – są zanurzeni w świecie wirtualnym do tego stopnia, że zanika u nich podział na rzeczywistość realną i wirtualną. Taki podział jest zrozumiały dla starszych pracowników młodzieżowych, ale nie dla samych młodych ludzi wychowanych już

z udziałem nowoczesnych technologii. Ich interakcje obejmują równoległe zarówno wydarzenia w realu, jak i w świecie wirtualnym i praca z młodzieżą musi toczyć się w tych dwóch równoległych światach:

Młodzi ludzie komunikują się poprzez narzędzia dostępne w Internecie, ale także rozmawiają o tym, co się dzieje w przestrzeni wirtualnej, dyskutują o komentarzach, jakie napisali, o publikowanych w sieci zdjęciach i co o nich sądzą. Jeśli jesteś edukatorem, musisz rozumieć, co się dzieje w smartfonach młodych ludzi. Musisz być edukatorem również w cyfrowym świecie, bo to, co jest CYFROWE, jest REALNE (Pracownik młodzieżowy, 38 lat, Włochy).

Pracownicy młodzieżowi obserwują negatywny wpływ Internetu na różnorodne kompetencje czy umiejętności młodych ludzi. W związku ze wzrostem znaczenia kultury obrazkowej obserwują oni spadek umiejętności młodych ludzi w zakresie słowa pisanego, gdyż Internet jest przestrzenią dzielenia się obrazkami i zdjęciami. Drugi element to kwestia dostępu do informacji i umiejętność krytycznej analizy dostępnej wiedzy. Młodzi ludzie na tyle przyzwyczaili się do Internetu i możliwości natychmiastowego szukania przeróżnych informacji (tzw. googlowania), że coraz mniej wagi przywiązują do posiadania konkretnej wiedzy czy informacji oraz do samodzielnego myślenia, wszystko można bowiem sprawdzić w Internecie.

Mimo że jest wiele pozytywnych rzeczy związanych z Internetem i ułatwia on komunikację, mam wrażenie, że młodzi ludzie tracą zdolność samodzielnego myślenia (Koordynatorka wolontariuszy, 30 lat, Polska).

Internet może także przeszkadzać w trakcie organizowanych aktywności – młodzi ludzie rozpraszają się, tracą koncentrację, nie włączają w aktywności, co czasami utrudnia realizację celów edukacyjnych danych programów. Jak wskazuje poniższy cytat, mimo iż przebywają na warsztatach, równoległe komunikują się z sobą poprzez aplikację internetową:

Młodzi ludzie nie mogą się skupić. Nowe technologie odciągają ich uwagę podczas proponowanych aktywności. Kilka lat temu tak nie było. Nowe technologie miały negatywny wpływ na proponowane przeze mnie aktywności [...]. Cele warsztatów nie były realizowane, bo te narzędzia odciągały młodych ludzi od grupy, nie byli oni zaangażowani. Paradoksalnie może się zdarzyć tak, że komunikują się więcej w grupach w WhatsAppie, niż gdy są razem w grupie podczas aktywności (Pracowniczka młodzieżowa, 32 lata, Włochy).

Nasi badani wielokrotnie podkreślali znaczenie kontaktów personalnych w swojej pracy z młodymi ludźmi i indywidualnego podejścia do każdego młodego człowieka. Cyfrowa praca z młodzieżą jest jedynie uzupełnieniem tradycyjnej i nigdy nie powinna jej zastępować. To w świecie offline tworzą się najtrwalsze więzi, które mogą być podtrzymywane także online:

Uczestnicy potrzebują znaleźć realne miejsce, gdzie mogą się spotykać (Pracownik młodzieżowy, 28 lat, Niemcy).

Wiele razy wskazywano znaczenie miejsca, gdzie młodzi ludzie mogą z sobą przebywać, doniosłości spędzania razem czasu i interakcji między członkami organizacji. Kontakty interpersonalne były także istotne w kontekście włączania nowych osób do organizacji czy projektu – to właśnie zachęcenie przez znajomego było najskuteczniejszą formą zdobywania nowych członków. Sami młodzi ludzie podkreślają, że kontakty bezpośrednie są bardzo ważne, to właśnie one pozwalają im tworzyć silne więzi, budować grupy czy poczucie wspólnotowości, są także dla nich źródłem radości i przestrzenią zabawy. Podczas wywiadu grupowego w Słowenii młodzi pracownicy i członkowie organizacji stwierdzili, że młodzi ludzie należą do grup online, ale ich celem jest przede wszystkim uzyskanie informacji, natomiast podstawą są grupy offline, gdzie istnieje możliwość stworzenia silnych więzi.

Jak opisuje pracownik młodzieżowy – w jednym z projektów uczestnicy mogli kontaktować się z byłym wolontariuszem, aby uzyskać od niego potrzebne informacje. O ile kontakt był łatwy ze względu na wykorzystanie maila, o tyle był on także powierzchowny, gdyż nie był bezpośredni. Wskazuje to na ograniczenie wykorzystywania Internetu w budowaniu więzi, a to właśnie budowanie głębszych relacji czy też tworzenie się więzi między członkami jest kluczowym elementem pracy z młodzieżą w opinii badanych. Jednym z ważniejszych procesów pracy z młodzieżą, wyodrębnionym w ramach analizy materiału, jest wzmacnianie przynależności – budowanie wspólnoty, tworzenie przyjaźni, budowanie relacji między liderem a młodymi ludźmi, dbanie o spójność grupy. To tworzenie przynależności jest niemożliwe bez częstych kontaktów twarzą w twarz. Internet w opinii badanych może tutaj pełnić jedynie funkcję pomocniczą.

Jak wskazywały osoby badane, dzisiaj misją pracy z młodzieżą może stać się zakotwiczenie młodych ludzi w rzeczywistości. Jak wskazuje polska pracowniczka młodzieżowa, tradycyjna praca z młodzieżą, z intensywnymi kontaktami twarzą w twarz, przebywaniem razem, jest tym bardziej potrzebna:

Internet odciąga ich (młodych ludzi) od rzeczywistości [...]. Patrzą w te Internety i to, co się dzieje w Internecie, to myślą, że jest w realu. Nic nie zastąpi prawdziwej rozmowy, prawdziwego spotkania, prawdziwej inicjatywy.[...] Jeszcze potrzebuję coś od siebie powiedzieć. Wydaje mi się, że jeszcze nie było czasów, w których młodzi ludzie tak bardzo potrzebują liderów i animatorów. [...] Teraz jest jeszcze większa potrzeba pracy z młodzieżą, właśnie przez to, że tak bardzo się ten obraz, to, co oni sobie kreują w głowach na bazie tych obrazów, które widzą, rozjeżdża z rzeczywistością. Oni potrzebują rzeczywistości. Oni potrzebują ludzi, którzy będą umieli umiejętnie ich w tę rzeczywistość wprowadzić. Być z nimi (Pracowniczka młodzieżowa, 36 lat, Polska).

Podkreślano także rolę Internetu w pracy z młodzieżą: wzrasta teraz liczba aktywności, które odbywają się online, ale jeden z pracowników wyraźnie zaznaczył, iż Internet powinien pozostać narzędziem wykorzystywanym w pracy z młodzieżą, a nie stawać się jej celem:

Powinniśmy wykorzystywać nowe technologie cyfrowe w naszej pracy, one mogą być ważne w konkretnych działaniach, ale nie powinniśmy im nadawać zbyt dużego znaczenia – powinny pozostać narzędziami, a nie celem naszych aktywności (Pracownik młodzieżowy, 40 lat, Włochy).

Wykorzystanie Internetu w pracy z młodzieżą

Nowe technologie mogą być i często są przedmiotem pracy z młodzieżą – młodzi ludzie uczą się w organizacjach, jak z nich korzystać:

Media cyfrowe to strategiczne narzędzie w naszej działalności. Pomaga uczestnikom wyrazić swoją kreatywność i pozwala im zobaczyć rezultaty swoich działań, którymi mogą w łatwy sposób podzielić się z rówieśnikami oraz członkami społeczności lokalnych. Co więcej, media cyfrowe same przez się są atrakcją dla młodzieży. Jest ona zainteresowana wykorzystywaniem narzędzi, których używa w życiu codziennym w kreatywny, pozytywny sposób (np. zdjęcia, filmiki, media społecznościowe) (Pracownik młodzieżowy, 40 lat, Włochy).

W pracy z młodzieżą nowe media wykorzystuje się, po pierwsze, jako narzędzie do informowania o działalności – skierowane do szerszej publiczności, a po drugie jako narzędzie do komunikacji między członkami w grupie czy organizacji (narzędzie do wewnętrznej komunikacji).

Internet w opinii pracowników młodzieżowych jest bardzo ważny w promocji wydarzeń danej organizacji. Wykorzystuje się go jako narzędzie: komunikacji z potencjalnymi członkami organizacji, realizacji zaplanowanych działań, komunikacji wewnętrznej w organizacji oraz dokumentowania i dzielenia się rezultatami projektów. Przede wszystkim jest to kanał komunikacyjny, za pomocą którego organizacje informują swoich członków, ale także i świat zewnętrzny o swoich aktywnościach.

Dzięki platformom Facebook i YouTube działania, cele i osiągnięte rezultaty mogą być pokazane szerszej publiczności. Jest to bardzo przydatne dla uczestników (czują się oni odpowiedzialni i zaangażowani w swoich społecznościach, mogą otrzymać informację zwrotną na temat swoich działań), dla interesariuszy i partnerów (widzą oni rezultaty projektów) i dla społeczności lokalnej, która może mieć dodatkowy kanał komunikacyjny z grupami młodzieży (Pracownik młodzieżowy, 40 lat, Włochy).

Zarówno pracownicy młodzieżowi, jak i młodzi ludzie wielokrotnie podkreślali w wywiadach, że jest to skuteczny i szybki sposób informowania. Strona organizacji na portalu Facebook to wizytówka danej instytucji, służy to prezentacji projektów i aktywności oraz zachęcania potencjalnych członków do wzięcia udziału w wydarzeniach. Jest ona podstawowym narzędziem do przyciągnięcia uwagi, zainteresowania potencjalnych uczestników akcji. Organizacjom zależy na tym, aby strona miała jak

największą liczbę „polubień” (odznaczeń na portalu Facebook, że dana osoba „lubi” konkretną stronę).

Strona na Facebooku to tylko punkt startowy, bo wpływ Facebooka jest powierzchowny. Ludzie używają Facebooka w rozproszony, płytki sposób. Dla wielu jest on tylko sposobem relaksowania się lub zrobienia sobie przerwy. Szukają tam pomysłów, ale informacja zostaje na powierzchni (Pracownik młodzieżowy, 27 lat, Włochy).

Wielu pracowników młodzieżowych, a także młodych ludzi przyznało jednak, że Facebook nie do końca się sprawdza przy promocji wydarzeń. Potwierdzenie uczestnictwa w wydarzeniu na Facebooku nie ma przełożenia na realne przyjście i wzięcie w nim udziału. Ma to związek z liczbą wydarzeń na Facebooku i z szumem informacyjnym. Deklaracja uczestnictwa poprzez Facebook dla młodych ludzi nic nie znaczy. Jednak jeśli zostaną oni zaproszeni personalnie – na przykład podczas spotkania w organizacji, telefonicznie lub mailowo, to szansa, że rzeczywiście przyjdą, jest o wiele większa.

Internet pomaga, ale z drugiej strony jesteśmy członkami tak wielu grup na Facebooku... niemożliwe jest śledzenie ich wszystkich. Informacja się gubi. Bezpośredni mail działa lepiej. Facebook jest podstawą, ale to jest też jego słabością – jest przeładowany (Członek organizacji młodzieżowej, 27 lat, Polska).

Ocena Internetu w relacji do komunikacji wewnątrz organizacji też nie była jednoznaczna, natomiast wydaje się, że była bardziej pozytywna. Na przykład grupy na Facebooku służą do komunikacji członków danej organizacji, którzy już znają organizację i mają z sobą kontakt – Internet ułatwia organizację wydarzeń, spotkań, przesyłanie informacji między członkami grupy. Poprzez interaktywność Facebooka możliwa jest szybka odpowiedź i dyskusja, o ile dana grupa jest ważna dla uczestnika. Coraz popularniejszym narzędziem do kontaktu w grupach staje się komunikator WhatsApp, używany głównie w smartfonach. Jako jeden z pierwszych wprowadził on możliwość rozmów grupowych i śledzenia, kto i kiedy przeczytał przesłaną wiadomość. Pracownicy młodzieżowi używają go do szybkiego przesyłania informacji całej grupie.

Kompetencje pracowników młodzieżowych w erze cyfrowej

Wielu pracowników młodzieżowych nie ma wystarczającej wiedzy i umiejętności niezbędnych w cyfrowej pracy z młodzieżą. Aplikacje mobilne, strony internetowe, z których korzystają młodzi ludzie, zmieniają się dynamicznie i pracownikom młodzieżowym trudno jest czasem podążać za nowymi trendami. Jak wynika z naszych badań, wielu pracowników młodzieżowych zdaje sobie sprawę z konieczności znajomości i korzystania z kanałów komunikacji online z młodymi ludźmi, takich jak:

Snapchat, Facebook, Messenger, Instagram, WhatsApp, YouTube. Młodzi uczestnicy fokusów także podkreślali, że pracownicy młodzieżowi powinni mieć przynajmniej podstawową wiedzę na temat nowych technologii, by móc się łatwiej porozumiewać i rozumieć, o czym mówią młodzi ludzie. Postawa pracownika młodzieżowego powinna charakteryzować się otwartością na nowe trendy, zawsze musi on jednak pamiętać, że są to jedynie narzędzia, które mogą pomóc w jego pracy i komunikacji z młodzieżą.

Dzisiaj ważnym problemem, w którym pracownicy młodzieżowi powinni zdobywać wiedzę, stają się kwestie uzależnienia od Internetu, a także różnorodnych zagrożeń. Związane są one z dostępną treścią w Internecie (*contentrisks*) oraz z różnego typu kontaktami (*contactrisks* lub *commercialrisks*) (Livingstone, Haddon 2008). Jak podkreślił jeden z pracowników młodzieżowych, są to kwestie, którymi pracownicy młodzieżowi powinni się zajmować i o nich uczyć (Włochy, 41 lat, mężczyzna). Jak zaznaczyła pracowniczka młodzieżowa z Włoch (37 lat), wykorzystywanie Internetu, a zwłaszcza jego nadmierne używanie czy wręcz uzależnienie, ma różnorodne ważne społeczne przyczyny i pracownicy młodzieżowi powinni zdobywać wiedzę i umiejętności, by móc zrozumieć czynniki, które powodują, że młodzi ludzie „uciekają” od realnego świata i jego problemów do przestrzeni wirtualnej.

Podsumowanie

Nowe technologie są istotnym narzędziem w pracy młodzieżą, przede wszystkim służą do promocji wydarzeń i przez to dotarcia do młodzieży oraz skutecznej i szybkiej komunikacji w obrębie już silnej grupy. Należy traktować je jako pomoc i wsparcie. Jak pokazują badania, nie zastąpią one jednak tradycyjnej pracy z młodzieżą i kontaktu bezpośredniego. W pracy z młodzieżą najważniejsze są spotkania, wspólne dyskusje i planowanie aktywności, czego nie da się w pełni zrobić online.

Młodzi ludzie, jak nigdy dotąd, oprócz nauczycieli i wychowawców potrzebują także pracowników młodzieżowych, którzy charakteryzują się propartnerskim podejściem i wspierają ich w procesie uczenia się. Pracownicy ci potrzebują nowych narzędzi i nowej wiedzy związanej z bezpiecznym wykorzystywaniem nowych narzędzi. Opinie na temat cyfrowej pracy z młodzieżą są jednak podzielone – pracownicy młodzieżowi zauważają korzyści z niej płynące, ale widzą także zagrożenia. Pojawiają się nowe zadania dla pracujących z młodzieżą, które są związane z ich rolą jako edukatorów młodych użytkowników sieci, ale także jako tych, którzy mają szansę zakotwiczyć młodych ludzi w rzeczywistości, budując trwałe relacje, pokazując wartość obecności, dialogu i bezpośredniego uczestnictwa.

Ważnym wnioskiem z naszej analizy jest także potrzeba prowadzenia pogłębionych badań w ramach tej tematyki, przede wszystkim jakościowych, obejmujących etnografię, obserwacje w organizacjach, studia przypadków konkretnych organizacji czy projektów. Pozwoliłyby one na głębsze zrozumienie młodych ludzi, ich potrzeb i oczekiwań

w stosunku do działalności w ramach edukacji pozaformalnej oraz poznanie wpływu nowych technologii na pracę z młodzieżą.

Bibliografia

- Albert M., Hurrelmann K., Quenzel G. (2015). *17th Shell Youth Study. Youth 2015*; http://www.shell.de/ueber-uns/die-shell-jugendstudie/multimediale-inhalte/_jcr_content/par/expandablelist_643445253/expandablesection.stream/1456210163885/fdd3bb5b4e9746d-62c0e3e1f762722a96aa13a89363985b19306358f0e4453b8/flyer-zur-shell-jugendstudie-2015-auf-englisch.pdf (dostęp: 26.11.2017).
- Buckingham D., Willet R. (2013). *Digital Generations: Children, Young People and the New Media*, Routledge, Oxon/New York.
- Cohlmeyer D. (2014). *Developing a Technology Philosophy for Digital Youth Work*. Concept, 5 (1); <http://concept.lib.ed.ac.uk/article/view/2440> (dostęp: 25.11.2017).
- Connolly N. (2017). *Youth people, youth work and the digital world*, w: H. Schild, N. Connolly, F. Labadie, J. Vanhee, H. Williamson (red.), *Thinking Seriously about Youth Work and how to Prepare People to do it*. Council of Europe Publishing, Strasbourg; <http://pjp-eu.coe.int/documents/1017981/1667851/Thinking+seriously+about+YW.pdf/6b620a71-f7be-cf80-7da9-17408a3960ba> (dostęp: 25.11.2017).
- European Commission (2014). *Working with Young People. The Value of Youth Work in the European Union*. Directorate General for Education and Culture, Brussels; http://ec.europa.eu/assets/eac/youth/library/study/youth-work-report_en.pdf (dostęp: 25.11.2017).
- European Commission (2014a). *Standard Eurobarometer 82. Media use in the European Union. Report*. Directorate General Communication; http://ec.europa.eu/commfrontoffice/publicopinion/archives/eb/eb82/eb82_media_en.pdf (dostęp: 25.11.2017).
- Kelly B.L., Hunter M.J. (2016). *Exploring group dynamics in activity-based group work with young people Experiencing homelessness*, „Social Work with Groups”, 39 (4): 307–325.
- Kim E., Yung S. (2015). *Internet literacy and digital natives' civic engagement: Internet skill literacy or Internet information literacy?* „Journal of Youth Studies”, 19 (4): 438–456.
- Krzaklewska E. (2017). *Supporting development and integration of young people – Trends in current youth work practice in Poland*, w: H. Schild, N. Connolly, F. Labadie, J. Vanhee, H. Williamson (red.), *Thinking Seriously about Youth Work and how to Prepare People to do it*. Council of Europe Publishing, Strasbourg; <http://pjp-eu.coe.int/documents/1017981/1667851/Thinking+seriously+about+YW.pdf/6b620a71-f7be-cf80-7da9-17408a3960ba> (dostęp: 25.11.2017).
- Krzaklewska E., Ples M. (2017). *Young People in Digital Era and Youth Work. Desk Research Report*. ABC of Youth Work, Project Erasmus + Manuscript.
- Lange R., Osiecki J. (2014). *Nastolatki wobec internetu*. Pedagogium Wyższa Szkoła Nauk Społecznych, Warszawa; http://akademia.nask.pl/badania/raport_z_badan_nastolatki_wobec_internetu.pdf (dostęp: 25.11.2017).

- Lehdonvirta V., Räsänen P. (2010). *How do young people identify with online and offline peer groups? A comparison between UK, Spain and Japan.* „Journal of Youth Studies”, 14 (1): 91–108.
- Livingstone S., Haddon L. (2008). *Risky experiences for children online: Charting European research on children and the Internet.* „Children & Society”, 22 (4): 314–323.
- Malekoff A. (2014). *Group Work with Adolescents. Principles and Practice.* The Guilford Press, New York.
- Matyjaszczyk B. (2014). *Pracownik młodzieżowy w Polsce.* Biblioteka Pożytku Publicznego, Warszawa.
- Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej (2017). *Wyszukiwarka opisów zawodów;* <http://psz.praca.gov.pl/rynek-pracy/bazy-danych/klasyfikacja-zawodow-i-specjalnosci/wyszukiwarka-opisow-zawodow> (dostęp: 16.11.2017).
- Robards B. (2012). *Leaving my space, joining Facebook: 'Growing up' on social network sites.* „Continuum”, 26 (3): 385–398.
- Sapin K. (2013). *Essential Skills for Youth Work Practise.* SAGE Publications, London/Los Angeles/New Delhi/Singapore/Washington DC.
- Sefton-Green J. (red.) (2004). *Digital Diversions: Youth Culture in the Age of Multimedia.* Routledge, London.
- Tapscott D. (2009). *Growing up Digital, Raising the Net Generation.* Mc Graf Hill; [http://socioom.ge/downloads/komunikacisteoria/eng/Grown_Up_Digital_-_How_the_Net_Generation_Is_Changing_Your_World_\(Don_Tapscott\).pdf](http://socioom.ge/downloads/komunikacisteoria/eng/Grown_Up_Digital_-_How_the_Net_Generation_Is_Changing_Your_World_(Don_Tapscott).pdf) (dostęp: 23.11.2017).
- Tuckman B.W. (1965). *Developmental sequences in small groups.* „Psychological Bulletin”, 63: 384–399.
- Siemer L. (red.) (2015). *Youth Work Mobile 2.0. A Competence Framework for Youth Work in the Age of Smartphones and Social Media.* Heureka Net, Münster; <https://docs.google.com/file/d/0Bx7XSL-Wu2nMb2EzdFd0UmM1UnM/view> (dostęp: 23.11.2017).
- Spitzer M. (2013). *Cyfrowa demencja: w jaki sposób pozbawiamy rozumu siebie i swoje dzieci.* Wydawnictwo Dobra Literatura, Słupsk.
- Valaitis R.K. (2005). *Computers and the Internet: Tools for youth empowerment.* „Journal of Medical Internet Research”, 7 (5): e51.